

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Порівняльна етнопсихологія»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Історія та археологія»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри етнології
і археології

Протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.

м. Івано-Франківськ - 2021

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до навчальної дисципліни
3. Мета та цілі навчальної дисципліни
4. Загальні і фахові компетентності
5. Програмні результати навчання
6. Організація навчання
7. Система оцінювання навчальної дисципліни
8. Політика навчальної дисципліни
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	«Порівняльна етнопсихологія»
Викладач (-і)	Дрогобицька Оксана Ярославівна, к.і.н., доцент
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	oksanca@meta.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний 2. Вибіркові навчальні дисципліни.
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 12 годин лекцій, 18 годин семінарських занять, 60 годин самостійна робота
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/семінарських занять, або ж щочетверга після занять з 14.00 до 15.00 в 619.

2. Анотація до навчальної дисципліни

«Порівняльна етнопсихологія» є курсом вільного вибору, передбаченим навчальним планом для здобуття освітнього рівня бакалавр зі спеціальності 032 «Історія та археологія». Курс зорієнтований на застосування студентами спеціальності 032 «Історія та археологія» набутих знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета: засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 03 Гуманітарні науки, спеціальністю 032 «Історія та археологія» з дисципліни «Порівняльна етнопсихологія». Підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі історії, які вміють здійснювати етнопсихологічні дослідження: проводити спостереження, анкетування, опитування респондентів; ознайомлення студентів із найновішими досягненнями зарубіжної та вітчизняної етнопсихології; виховання етнічної толерантності, поваги до власних традицій і звичаїв, а також до представників інших етносів.

Завдання:

- подати студентам системні, комплексні знання з проблем етнопсихології, проведення етнопсихологічних досліджень;
- розвинути навички збору та фіксації матеріалів етнопсихологічного дослідження, використання технічних засобів у процесі збору інформації;
- навчити студентів основ методики збору етнопсихологічних даних.

4. Загальні і фахові компетентності

Загальні компетентності – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності суспільства на основі розуміння етнопсихологічних особливостей етносів; здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу основних етапів розвитку порівняльної етнопсихології; здатність спілкуватися українською мовою, як усно, так і письмово; здатність до пошуку та аналізу інформації з етнопсихології з різних джерел; здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність застосовувати знання з етнопсихології етносів у практичних ситуаціях; здатність бути критичним і самокритичним.

Фахові компетентності – здатність усвідомлювати взаємозв'язок між фактами, подіями, явищами, процесами, пов'язаними із етнопсихологією етносів у минулому і сучасності; здатність працювати з текстами і документами, коментувати та інтерпретувати їх відповідно до певних критеріїв, презентувати і обговорювати результати наукових досліджень з порівняльної етнопсихології; здатність вільно оперувати спеціальною термінологією з порівняльної етнопсихології.

5. Програмні результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- основні проблеми етнопсихологічної науки;
- історію розвитку етнопсихологічних досліджень в Україні і за її межами;
- методологію науки, методи і прийоми збору матеріалів, принципи проведення анкетування та тестування;
- базові напрямки етнопсихологічних досліджень;
- етнопсихологічні особливості народів світу;
- особливості українського національного характеру.

Вміти:

- працювати з письмовими, усними, етнографічними, соціологічними джерелами;
- володіти відповідним понятійно-категоріальним апаратом та основними методами етнопсихологічних досліджень;
- виявляти історичні взаємозв'язки між процесами у минулому і сучасності, порівнювати різні етнопсихологічні особливості етносів;
- використовувати методи та засоби інформаційно-аналітичної діяльності для здійснення наукових досліджень з етнопсихології та їхньої презентації;

- здійснювати аналіз конкретних ситуацій з урахуванням історичного контексту;
- виділяти етнопсихологічні особливості народів світу і здійснювати їхнє порівняння;
- здійснювати обробку джерельних матеріалів;
- акумулювати і поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем.

6. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
6-й семестр	032 «Історія та археоло- гія»	3-й курс	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	семінари	самост. роб
Тема 1. Порівняльна етнопсихологія як наука	2		2
Тема 2. Методологія етнопсихології	2		6
Тема 3. Історія розвитку етнопсихології як науки		2	4
Тема 4. Статичні компоненти психології етносу		2	4
Тема 5. Динамічні компоненти психології етносу		2	6
Тема 6. Етнічні установки і стереотипи. Етноцентризм.	2	2	6
Тема 7. Крос-культурна психологія дитинства	2		4

Тема. 8. Психологічні особливості етносів		6	6
Тема 9. Порівняльно-культурне вивчення пубертату			6
Тема 10. Проблема ментальності українців у наукових дослідженнях ХХ – ХХІ ст.	2	2	4
Тема 11. Особливості українського національного характеру		2	8
Тема 12. Етнопсихологія представників етнографічних груп Прикарпаття	2		4
ЗАГ:	12	18	60

7. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Підсумковий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі заліку. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.</p>
Вимоги до письмової роботи	<p>Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з даної дисципліни.</p> <p>Контрольна робота включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3 теоретичні завдання (оцінюється по 10 балів кожне); • 1 завдання на знання п'яти термінів (по 2 бали за кожний термін); • 10 тестових питань (по 1 балу за кожне питання). <p>Приклади типового завдання для контрольної роботи:</p> <p>Завдання № 1.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ідеї етнопсихології у середньовіччі. 2. К.Г.Юнг та його вчення про архетипи. 3. Проаналізуйте основні концепції, викладені у праці З.Фрейда «Тлумачення сновидінь». 4. Дайте визначення поняття «психологія народів», фрейдизм, етнопсихологія, етноцентризм, національна свідомість. 5. Тестові питання.

	<p>Контрольна робота виконується від руки на семінарському занятті № 8 (денна форма), або не пізніше ніж за 10 днів до початку сесії (заочна форма навчання).</p> <p>Під час дистанційного навчання письмова контрольна робота замінюється на тестову контрольну роботу (50 тестів по 1 балу за питання).</p>
Семінарські заняття	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.</p> <p>На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання:</p> <p>«5» балів – знання студента відмінні.</p> <p>Студент глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями, використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Відмінно оперує основними термінами і поняттями; виявляє спільні і відмінні риси в теоретико-методологічних підходах українських і зарубіжних дослідників етнопсихології, знає методологію наукового дослідження; аналізує, співставляє та узагальнює матеріал. Вміє порівняти різні явища і процеси, дати вичерпний аналіз проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дисципліни. На високому рівні вміє використовувати методи та засоби інформаційно-аналітичної діяльності. Вміє проводити наукові дослідження та аналізувати їхні результати.</p> <p>«4» бали – знання студента добрі.</p> <p>Студент володіє теоретичними знаннями з курсу «Порівняльна етнопсихологія», використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Добре оперує основними термінами і поняттями; виявляє спільні і відмінні риси в теоретико-методологічних підходах українських і зарубіжних дослідників етнопсихології; знає методологію наукового дослідження; аналізує, співставляє та узагальнює матеріал. Вміє порівняти різні явища і процеси, дати вичерпний аналіз проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дисципліни. Вміє використовувати методи та засоби</p>

	<p>інформаційно-аналітичної діяльності, проводити наукові дослідження та аналізувати їхні результати, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу. У деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.</p> <p>«3» бали – знання студента задовільні.</p> <p>Студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але не здатен(на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Погано оперує основними термінами і поняттями; не достатньо знає методологію дисципліни. Не достатньо аналізує, співставляє та узагальнює матеріал з етнопсихології. Не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки. Не завжди вміє використовувати методи та засоби інформаційно-аналітичної діяльності, на належному рівні аналізувати результати наукових досліджень.</p> <p>«2» бали – знання студента незадовільні.</p> <p>У відповіді є суттєві помилки. На належному рівні не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати матеріал з етнопсихології. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не завжди вміє використовувати методи та засоби інформаційно-аналітичної діяльності, на належному рівні аналізувати результати наукових досліджень.</p>
<p>Самостійна робота та індивідуальне завдання</p>	<p>Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами.</p> <p>Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю та підготовки індивідуального проекту.</p> <p style="text-align: center;"><u>ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПРОЕКТУ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Експеримент як метод етнопсихологічного дослідження. 2. Українська національна школа в етнопсихології: історія і сучасність. 3. Сучасні дослідження в галузі етнопсихології в Україні. 4. Етноцентризм як соціально-психологічне явище. 5. Ксенофобія і мігрантофобія: причини і форми прояву. 6. Г.Лебон та його «Психологія мас». 7. Етнографія дитинства. 8. Етнопсихологія сім'ї. 9. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. 10. Етнопсихологічні особливості населення Прибалтики.

	<p>11. Етнопсихологія французів. 12. Етнопсихологія італійців. 13. Етнопсихологічні особливості німців. 14. Етнопсихологічні особливості японців. 15. Етнопсихологічні особливості росіян. 16. Етнопсихологічні особливості арабів. 17. Етнічні стереотипи українців. 18. Етнопсихологія американців. 19. Етнопсихологічні особливості шведів та норвежців. 20. Етнопсихологічні особливості китайців. 21. Етнопсихологічні особливості кавказьких етносів.</p>																																
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Студент(-ка) допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт, передбачених робочою навчальною програмою.</p>																																
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі заліку. Для того, щоб одержати залік, студентам необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 50 балів. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 30 балів), балу за контрольну роботу (максимально 50 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.</p> <p>Розподіл балів, які отримують студенти</p> <table border="1" data-bbox="469 1305 1406 1608"> <thead> <tr> <th colspan="6">Поточне оцінювання та самостійна робота</th> <th rowspan="2">Сума</th> </tr> <tr> <th colspan="3">Змістовий модуль 1</th> <th colspan="3">Змістовий модуль 2</th> </tr> <tr> <th>Поточне оцінювання</th> <th>Індивідуальне завдання</th> <th>Сума</th> <th>Поточне оцінювання</th> <th>Контрольна робота</th> <th>Сума</th> <th rowspan="3">100</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T1-T6</td> <td></td> <td></td> <td>T7-T12</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>20</td> <td>20</td> <td>40</td> <td>10</td> <td>50</td> <td>60</td> </tr> </tbody> </table> <p>T1, T2 ... – теми.</p> <p>ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО КУРСУ</p> <p>Об'єкт, предмет і завдання курсу «Етнопсихологія».</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Понятійний апарат етнопсихології. 2. Зв'язок етнічної психології з іншими спеціальними дисциплінами. 3. Методи етнопсихології. 4. Історія становлення етнопсихології як науки. 5. Національний характер: суть поняття. 6. Динамічні компоненти психології етносу. 7. Статичні компоненти психології етносу. 	Поточне оцінювання та самостійна робота						Сума	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Поточне оцінювання	Індивідуальне завдання	Сума	Поточне оцінювання	Контрольна робота	Сума	100	T1-T6			T7-T12			20	20	40	10	50	60
Поточне оцінювання та самостійна робота						Сума																											
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2																														
Поточне оцінювання	Індивідуальне завдання	Сума	Поточне оцінювання	Контрольна робота	Сума	100																											
T1-T6			T7-T12																														
20	20	40	10	50	60																												

8. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації.
9. Етнічні установки і стереотипи.
10. Автостереотипи і гетеростереотипи.
11. Роль засобів масової інформації у формуванні етнічних стереотипів.
12. Поняття і зміст етнічного символу.
13. Функції етнічних символів.
14. Етнічні символи українців.
15. Етноцентризм.
16. Психологічні фактори у міжетнічних конфліктах.
17. Крос-культурна психологія дитинства.
18. Дитинство і дитячий світ у сучасних етнокультурах.
19. Порівняльно-культурне вивчення пубертату.
20. Етнопсихологічні особливості етносів.
21. Особливості ділового спілкування із представниками інших етносів.
22. Психологія невербального спілкування.
23. Проксеміка як наука про просторову організацію спілкування.
24. Поняття соціальної дистанції у різних етносів.
25. Контактні і неконтактні культури.
26. Етнічна специфіка тактильної поведінки.
27. Генеза етнопсихології в Україні (кінець XVIII – XIX ст.).
28. Проблема ментальності українців у наукових дослідженнях XX – XXI ст.
29. Видатні дослідники української етнопсихології.
30. «Світогляд українського народу» І.Нечуй-Левицького.
31. Національно-психологічні особливості українського народу.
32. Концепції українського національного характеру В. Яніва.
33. Д. Чижевський про риси українського національного характеру.
34. Чинники українського національного характеру: екологічний, взаємодія з іншими народами, геополітичний, історичний, релігійний, сімейний.
35. Національна свідомість українців.
36. Національна ідея українців у працях вітчизняних дослідників (І.Франко, М.Драгоманов, О.Бочковський, В.Старосольський).
37. Етнопсихологія етнографічних груп Прикарпаття.
38. Сучасні дослідження в галузі етнопсихології в Україні.

8. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Контрольна письмова робота має бути виконана на 8 семінарському занятті. У якості індивідуального завдання студент замість індивідуального проекту, може підготувати до друку тези конференції, присвячені проблемам етнопсихології. Тези чи стаття мають відповідати усім вимогам, містити наукову новизну та належно оформлений бібліографічний апарат.

Індивідуальний проект (завдання) можна виконати у вигляді підбірки джерел до обраної теми, презентації, відеоролику.

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися Положення про запобігання плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ:

https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/code_of_honor-2.doc

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою успішного складання заліку з курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття студент може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо.

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

9. Рекомендована література

Базова література

1. Баронин А. Этническая психология. К., 2000. 320 с.
2. Гнатенко П.І Український національний характер. К., 1994. 78 с.

3. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. К., 1999.
4. Дрогобицька О., Солонець І. Навчально-методичні вказівки з дисципліни вільного вибору студента «Порівняльна етнопсихологія» (анотація лекційного курсу, плани семінарських занять та самостійної роботи, програмові вимоги): для підготовки фахівців зі спеціальності 7.02030201 «Історія» освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст». Івано-Франківськ, 2013. 71 с.
5. Дрогобицька О. Я. Етнопсихологія етносів: хрестоматія до дисципліни спеціалізації «Порівняльна етнопсихологія». Івано-Франківськ : ПНУ, 2014. 174 с.
6. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник. / За ред. Л. Е. Орбан та ін. Івано-Франківськ, 1994.
7. Етнопсихологія / Укладачі Ольховецький С.М. Ольховецький В.С. Умань: Видавничо-поліграфічний центр "Візаві", 2019. 155 с. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream.pdf>
8. Львовичкіна А. Етнопсихологія: Навч. посіб. К.: МАУП, 2002. 128 с.
9. Павленко В. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с. <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/bitstream/2019.pdf>
10. Павленко В., Таглін С. Етнопсихологія. К., 1999. 274 с.
11. Современная этнопсихология: Хрестоматия /Под ред. А.Е. Тараса. Мн.: Харвест, 2003. 368с.
12. Українська душа. К.: «Фенікс», 1992. 128 с.
13. Цюняк О. Етнопсихологія. Івано-Франківськ: Ярина, 2018. 132 с. <http://lib.pu.if.ua:8080/bitstream/2018.pdf>
14. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Мюнхен, 1993. 74 с.

Додаткова література

15. Бенедикт Р. Психологические типы в культурах Юго-Запада США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.uni-dubna.ru/search/files/phil_ant_cult1/~phil_ant_cult1.htm#21
16. Бенедикт Р. Хризантема и меч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.e-reading.biz/bookreader.php/87000/Benedikt_-_Hrizantema_i_mech.html
17. Бочковський О. Вступ до націології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstor.com/ukrstor/natiologia.html>
18. Грабовська, І. Сучасні українці у дзеркалі чужих та власних стереотипів // Сучасність. 2004. № 9. С. 138–147.
19. Губко О. Психологія українського народу: наук. дослідж. в 4 кн. Кн. 1. Психологічний склад праукраїнської народності. К., 2003. 400 с.
20. Дорошенко В. Література з етнопсихології (Короткий бібліографічний огляд) // Народна творчість та етнографія. 1998. № 4. С. 105-107.
21. Кривонос І. В. До джерел української етнопсихології // Педагогіка і психологія. 2007. №2. С. 119 – 125.
22. Лебон Г. Психология народов и масс. М., 1996. 316 с.

23. Махній М. М. Homo ethnikos: психологія і культура. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2012. 400 с. // http://issuu.com/98125/docs/homo_ethnikos
24. Мірчук І. Етнопсихологія і культура українського народу // Народна творчість та етнографія. 2001. № 1-2. С. 37-46.
25. Онацький Е. Особливості етнопсихології українців // Народна творчість та етнографія. 2001. № 3. С. 43-53
26. Кулаковська С. Роль ЗМІ у формуванні етностереотипів у поліетнічному суспільстві (на прикладі грецької преси). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2372>
27. Лафкадио Хэрн Японская семья [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec-dejavu.ru/f/Family_Japan.html

Інформаційні ресурси

- http://skit-orel.ru/etnopsihologiya-etnopsikhologiya_a_m_lovochkina/39/ - Львовичкіна А.М. Етнопсихологія. Навчальний посібник. – К.: МАУП, 2002. – 144 с. [Електронний ресурс].
- http://img0.liveinternet.ru/images/attach/c/2//3874/3874113_new_antro.doc - Махній М. Незвичайна антропологія: Науково-популярний курс. – Чернігів, 2011. – 188 с. [Електронний ресурс].
- http://makhniy.blogspot.com/2010/07/blog-post_30.html - Махній М. Невербаліка і культура. – К.: Blox.ua, 2009. [Електронний ресурс].
- http://krotov.info/library/21_f/re/freyd_6.html - Фрейд З. Введение в психоаналіз [Електронний ресурс].
- http://pidruchniki.ws/17560405/psihologiya/suchasne_rozuminnya_predmetu_etni_chnoyi_psihologiyi - Савицька О. Етнопсихологія.
- http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/.../index.php - Крысько В. Этническая психология.
- http://royallib.ru/book/kaleydoskop_istoriy/korni_duba.html - Овчинников В. Корни дуба.
- <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Ident-62307.pdf> - Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування. – К.: НІСД, 2011. – 336 с.
- http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/stef/index.php - Стефаненко Т. Етнопсихология: Учебник для высших учебных заведений. – М., 2000. – 368 с.
- <http://www.2mm.ru/vospitanie/303> - Тимофеева Т. Японское воспитание